

Dizi İzleme Nedenleri Ölçeği ile Problemlili Dizi İzleme ve Belirtileri Ölçeği'nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Melek DEMİR¹ Meryem VURAL BATIK²

Öz: Bu çalışmanın amacı Flayelle vd. (2019) tarafından geliştirilen Dizi İzleme Nedenleri Ölçeği (DİNÖ) ile Problemlili Dizi İzleme ve Belirtileri Ölçeği (PDİBÖ)'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirliliğinin incelenmesidir. Araştırma, son altı ayda düzenli olarak en az bir televizyon (TV) dizisini takip eden 18 yaş üstü bireylerle gerçekleştirilmiştir. Açımlayıcı faktör analizi (AFA) için 358 ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) için 310 olma üzere 668 bireyden veri toplanmıştır. İlk olarak, ölçeklerin Türkçe formunun dilsel eşdeğerliği sağlanmıştır. Ardından yapılan DFA ile ölçeklerin Türkçe formunun doğrulanmadığı görülmüş, bu nedenle Türkçe formunun faktör yapısını belirlemek amacıyla AFA yapılmıştır. Buna göre DİNÖ'nün orijinal formuna benzer olarak dört faktörlü bir yapıya sahip olduğu ve bu dört faktörün toplam varyansın %58,47'sini açıkladığı belirlenmiştir. Maddelerin faktör yükleri .461 ile .815 arasındadır. DFA sonucunda ise uyum iyiliği değerlerinin $\chi^2/sd= 1.6$, $p= .00$, $RMSEA= .04$, $GFI= .93$, $AGFI= .90$, $NFI= .89$ ve $CFI= .95$ olduğu görülmüştür. Madde-toplam test korelasyonları .325 ile .657 arasındadır ve ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .86'dır. PDİBÖ'nün ise AFA sonucunda ölçeğin orijinal formundan farklı olarak Türkçe formunda dört faktörlü bir yapıya sahip olduğu ve bu dört faktörün toplam varyansın %55,12'sini açıkladığı belirlenmiştir. Maddelerin faktör yükleri .454 ile .803 arasındadır. DFA sonucuna göre ise uyum iyiliği değerleri $\chi^2/sd= 1.5$, $p= .00$, $RMSEA= .04$, $GFI= .90$, $AGFI= .86$, $NFI= .89$ ve $CFI= .96$ 'dır. Madde-toplam test korelasyonları .503 ile .754 arasındadır ve ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .95'tir. Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları sonucunda bireylerin TV dizilerini izlemeye sevk eden motivasyon

¹ Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, mkalkan@omu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-1280-5952

² Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü, meryem.vural@omu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-7836-7289

kaynaklarını belirlemede DİNÖ'nün; bireylerin problemlili dizi izleme alışkanlıklarını ve belirtilerini ölçmede ise PDİBÖ'nün güvenilir ve geçerli birer ölçme aracı olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Dizi İzleme, Aşırı İzleme, Ölçek Uyarlama, Ölçme Aracı.

The Study of Validity and Reliability of the Watching TV Series Motives Questionnaire and the Binge-Watching Engagement and Symptoms Questionnaire

Abstract: The aim of this study is to examine the validity and reliability of the Turkish version of the Watching TV Series Motives Questionnaire (WTSMQ) and the Binge-Watching Engagement and Symptoms Questionnaire (BWESQ) developed by Flayelle et al. (2019). The research was conducted with individuals over the age of 18 who have regularly watched at least one television (TV) series for the last six months. Data were collected from 668 individuals, 358 for explanatory factor analysis (EFA) and 310 for confirmatory factor analysis (CFA). First, the linguistic equivalence of the Turkish version of the scale was achieved. Afterwards, it was observed that the Turkish versions of the scales were not verified with CFA, so EFA was performed to determine the factor structure of the Turkish versions of the scales. According to this, it was determined that WTSMQ has a four-factor structure similar to its original form and these four factors explain 58.47% of the total variance. The factor loads of the items are between .461 and .815. As a result of CFA, goodness of fit values are $\chi^2 / df = 1.6$, $p = .00$, RMSEA = .04, GFI = .93, AGFI = .90, NFI = .89 and CFI = .95. Item-total test correlations are between .325 and .657 and the Cronbach Alpha internal consistency coefficient of the scale is .86. According to the EFA results, it was determined that Turkish version of the BWESQ has a four-factor structure different from the original form of the scale, and these four factors explain 55.12% of the total variance. The factor loads of the items are between .454 and .803. As a result of CFA, goodness of fit values are $\chi^2 / df = 1.5$, $p = .00$, RMSEA = .04, GFI = .90, AGFI = .86, NFI = .89 and CFI = .96. Item-total test correlations are between .503 and .754, and the Cronbach Alpha internal consistency coefficient of the scale is .95. According to the results of these validity and reliability studies, it can be said that WTSMQ is a reliable and valid measurement tool in determining the sources of motivation that encourage individuals to watch TV series, and that BWESQ is a reliable and valid measurement tool in measuring the habits and symptoms of problematic TV series.

Keywords: Watching Series, Binge-Watching, Adaptation of Scale, Measurement Tool

Giriş

Televizyon izleme küçük yaşlardan itibaren hemen hemen tüm yaş grubundaki bireylerin sahip olduğu ve kimilerinde bağımlılık haline dönüşen bir alışkanlıktır. Bireyi hem fiziksel hem de sosyal, kültürel ve psikolojik olarak etkileyen bu alışkanlık, internet bağlantılı diğer araçlar vasıtasıyla daha da yaygın hale dönüşmüş durumdadır. Kimileri sadece televizyon kanallarının kişiye sunduğu diziler, haber ve tartışma programları, belgeseller veya “reality show” olarak isimlendirilen ve insanların yaşamını gözler önüne seren programları takip edip, bir sonraki bölümünü heyecanla beklerken; kimileri de internet bağlantılı yeni nesil platformlar aracılığıyla filmler, diziler ve çeşitli programları istediği zaman ve istediği kadar izleyebilmektedir.

40 milyondan fazla üyesi olan bir internet yayın platformunun yaptığı araştırmaya göre, dizi izleyicilerinin %76'sı bir TV programının birkaç bölümünü izlemenin meşgul hayatlarından bir kaçış olduğunu belirtmişlerdir. Aynı araştırmada araştırmaya katılanların %73'ü ise dizi izlemeye ilişkin olumlu duyguları olduğunu söylemişlerdir (Netflix Media Center, 2013).

Bir televizyon dizisi veya programının birkaç bölümünü aralıksız birbiri ardına izlemek “aşırı izleme” (sürekli izleme) (binge-watching) olarak isimlendirilmektedir (Walton-Pattison, Dombrowski ve Presseau, 2018). Aşırı izleme terimi, televizyon dizilerinin yoğun bir tüketim biçimini tanımlamak için kullanılan bir metafordur (Mikos, 2016). Yeni bir kavram olan “aşırı izleme”nin bağımlılık olup olmadığı henüz netleşmemiştir. Ancak yapılan çalışmalarda bu durum, aşırı yemek yeme veya aşırı içki içme gibi “kısa sürede aşırı miktar”da gerçekleşen bir durum olarak tanımlamaktadırlar (Heatherton ve Baumeister, 1991). Bu durum özellikle üniversite öğrencileri arasında yaygındır. Üniversite öğrencilerinin %90'ının Netflix'i düzenli olarak kullandığı ve televizyon programlarını art arda izlediği bulunmuştur (Solis, 2014).

Griffiths (2005)'in “bağımlılığın bileşenleri modeli” tüm bağımlılıkların bir takım ortak bileşenlerden oluştuğunu ve bağımlılıkların biyopsikososyal sürecin bir parçası olduğunu ortaya koymaktadır. Bu modele göre her türden aşırı davranışlar birçok ortak

yöne sahiptir ve belirginlik, ruh hali değişikliği, tolerans, geri çekilme, çatışma ve nüksetme bileşenlerinden oluşmaktadır. Bu modele göre bir davranışın bağımlılık olarak tanımlanması için tüm bu bileşenlerin olması gereklidir. Orosz, Bóthe ve Tóth-Király (2016), "bağımlılığın bileşenleri modeli"ne dayanarak problemlili dizi izlemenin altı temel ögesini belirlemiştir: (a) belirginlik (dizi izleme düşünme ve davranışa hâkimdir); (b) ruh hali değişikliği (dizi izleme ruh halini iyileştirir); (c) tolerans (ilk etkilere ulaşmak için artan miktarda dizi izleme gereklidir); (d) geri çekilme (dizi izlemeye ara verildiğinde hoş olmayan duyguların ortaya çıkması); (e) çatışma (dizi izleme sosyal ilişkileri ve diğer etkinlikleri tehlikeye atar); ve (f) nüksetme (yoksunluk veya kontrolden sonra daha önceki dizi izleme kalıplarına geri dönme eğilimi).

Flayelle, Maurage ve Billieux (2017) de aşırı dizi izlemenin özelliklerini üç boyutta ele almışlardır: TV dizileri izleme motivasyonları, TV dizileri izleme etkileşimi ve TV dizilerinin yapısal özellikleri. TV dizileri izleme motivasyonları içinde bireyler, sık sık can sıkıntısından kaçınmak için kendilerini eğlence ve gevşeme sağlayan ve her şeyi akıllarından çıkaran hikayelere "daldırdıklarını" belirtmişlerdir. Diğer taraftan iyi vakit geçirme ve "eğlenme" beklentileri, dizi izleme deneyiminde önemli bir rol oynamaktadır. Aynı zamanda TV dizilerini izlemenin "sosyal" yönü de başka bir etkili motivasyon olarak ortaya çıkmaktadır. Bireyler sosyal söylentiler ve akran önerileri ile dizi izlemeye başladıklarını; TV dizilerinin, başkalarına ayak uydurmalarına, tepkileri veya izlenimleri paylaşmalarına olanak tanıyan bir sosyal tartışma konusu sunduğunu belirtmektedirler. TV dizileri izleme etkileşimi açısından bakıldığında farklı "izleme kalıpları" görülmektedir. Çoğunlukla arka arkaya birkaç bölüm izlemek ve çeşitli şovları paralel olarak takip etmek yönünde bir eğilim vardır. Diziler çoğunlukla akşamları izlense de, pek çok kişi dizi izlemenin günün her saatinin bir parçası olma eğiliminde olduğunu belirtmektedir (örneğin, kahvaltı veya öğle yemeği molası, yatmadan önce ve hatta günlük spor seansları sırasında). Bir ritüel olarak, günlük rutinelere dizileri entegre etmeyi veya uykuya dalabilmek için diğer aktiviteleri yaparken de dizi izlemeyi tercih etmektedirler. Bireyler bazen başlangıçta planlanandan daha uzun bir süre izleyerek daha yüksek dozlarda "aşırı izleme" gerçekleştirirler. Ancak çoğu birey gerektiğinde izlemeyi bırakabileceğini bildirdiği için (daha sonra izleme seçeneğini ellerinde tutabildikleri sürece) bunun bir endişe kaynağı olmadığını söylemektedir. Bununla birlikte,

herhangi bir suçluluk duygusu yaşamadıklarını, bunun yerine boşa harcanan zamanla ilgili bir pişmanlık duyduklarını, günlük yükümlülükleri dikkate değer biçimde erteleme eğilimi dışında, günlük yaşam için önemli olumsuz sonuçlar tespit etmediklerini belirtmektedirler. Çoğu birey “kendini kontrol” açısından aşırı dizi izlemenin sorunlu olabileceğini ve potansiyel olarak bağımlılık yapıcı bir yapıya sahip olabileceğini kabul etmektedir. TV dizilerinin yapısal özellikleri açısından bakıldığında bireyler dijital cihazlar sayesinde her an TV dizilerine maruz kaldıkları için yüksek tüketimi kolaylaştıran “erişilebilirlik”, içeriğin çeşitliliği ve bunun sonucunda artan izleme davranışını vurgulamaktadırlar. Diğer taraftan “öykünün türü ve kalitesi” de izleme davranışını etkilemektedir. TV dizileri en başından itibaren çekici olmalı, yenilik sergilemeli ve izleyicilerin başından beri ilgisini çekmelidir. Ayrıca, bölümler arasında bağlantı olan dizilerin daha ilgi çekici olduğunu ve sonrasında ne olacağını bulmaya dönük heyecan duyduklarını belirtmektedirler. Son olarak, “dizi karakterleri”, dizi izlemenin sürdürülmesine katkıda bulunan faktörlerdendir. Nitekim kişiler, bazı karakterlere güçlü bağlar kurabileceklerini ve böylece program kalitesinin yanı sıra, sadece en sevdikleri kahramanların tadını çıkarmak ve maceralarında onları takip etmek için bir diziyi izlemeye devam edebileceklerini belirtmektedirler.

Shim ve Kim (2018)’in yaptığı çalışmada da katılımcılar keyif alma, verimlilik, kontrol ve hayranlık arzularını tatmin etmenin bir yolu olarak aşırı izleme davranışı gösterdiklerini açıklamaktadırlar. Panda ve Pandey (2017) de sosyal etkileşim, gerçeklikten kaçış, TV içeriğine kolay erişim ve reklamın üniversite öğrencilerini sürekli ve aşırı izlemeye daha fazla zaman ayırmaya motive ettiğini belirtmektedir.

Dizi izleyicilerinin günlük hayatın sorunlarından kaçmak için arka arkaya birkaç bölüm izlemesi durumunda, problemlili dizi izleme davranışının oluşması olasıdır (Orosz vd., 2016). Bu durumda aşırı dizi izlemenin sorunlu hale gelebileceği ve olumsuz/uyumsuz sonuçlara yol açabileceği düşünülmektedir. Ekran tabanlı diğer etkinliklerde (problemlili internet kullanımı, çevrim-içi oyun bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı vb.) olduğu gibi yoğun ekran süresinin yüksek kaygı düzeyi (Mentzoni vd., 2011), kalp hastalığı kaynaklı ölüm durumları (Shirakawa vd., 2016), tip 2 diyabet riskinde artış, kardiyovasküler hastalık ve bu nedenlere bağlı mortalite (Grøntved ve Hu, 2011), akademik ve mesleki performansta

düşüklük, psikopatolojik belirtiler, dürtüsellik, problemlili internet kullanımı (Flayelle, [Castro-Calvo](#) ve [Vögele](#), 2020), fiziksel aktivite, sağlıklı yeme alışkanlığında bozulmalar (Waterlaus, Spruance, Frantz ve Kruger, 2019) ve sağlıklı uyku düzeninde bozulmalar (Exelmans ve Van den Bulck, 2017) ile ilişkili olduğu belirtilmektedir. Kendisini “televizyon bağımlısı” olarak tanımlayanların da daha nevroitik, içedönük ve kolay sıkılan kişiler oldukları görülmektedir. Bu kişiler televizyonu, rahatsız edici düşüncelerinden kurtulmak, ruh halini düzenlemek ve zaman doldurmak için kullanmaktadırlar (McIlwraith, 1998). Ayrıca yalnızlık ve ait olma ihtiyacı da aşırı izleme davranışıyla ilişkilidir. Bireyler diğer insanlarla paylaşım ve işbirliği yapabilmek için aşırı izleme davranışı gösterebilirler (Davis, 2016). Aşırı televizyon izleme davranışı çocuklarda da davranış sorunlarına yol açmakta, ifade zorlukları yaşamalarına ve içe dönüklüğe neden olmaktadır (Dicle, 2019).

Exelmans ve Van den Bulck (2017)'un üniversite öğrencileriyle gerçekleştirdiği çalışmada, öğrencilerin % 80,6'sı aşırı izleme yaptığını; izleyenler arasında % 39,6'sı bunu araştırmadan önceki ay içinde bir kez, % 28,4'ü birkaç kez, % 11,7'si haftada bir, % 13,5'i haftada birkaç kez ve % 6,7'si hemen hemen her gün yaptığını belirtmişlerdir. Öğrenciler ortalama üç saat sekiz dakika aşırı izleme yapmaktadırlar.

RTÜK (2018)'ün yaptığı araştırmada katılımcıların %86,7'sinin televizyon izlediği, 15-24 yaş grubunun televizyon izlerken daha çok akıllı telefonu tercih ettiği, gençlerin yeni medya araçlarını kullanarak televizyon izleme eğiliminin daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Katılımcıların izlediği program tercihlerine bakıldığında dizilerin ikinci sırada olduğu görülmektedir. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de internet tabanlı yayın platformlarının izlenme oranı da gün geçtikçe artmaktadır. Dünyada 190'dan fazla ülkede aboneli olan bir internet yayın platformunun abone sayısının 2020'nin ilk çeyreğinde 183 milyona çıktığı açıklanmıştır (<https://www.bloomberght.com/netflix-abone-sayisi-dunya-genelinde-183-milyona-cikti-2253551>). Türkiye'deki abone sayısı ise 1.7 milyon civarındadır (<https://digitalage.com.tr/netflix-turkiye-abone-sayisi-ve-elde-edilen-gelir-aciklandi/>). Bu platformu kullanan kişiler yaklaşık bir milyar saatini film izlemeye harcarken, bir abonenin bir yılda izlediği film sayısı yaklaşık olarak 60'dır (<https://www.brandingturkiye.com/netflix-istatistikleri-guncel/>).

Aşırı izleme (binge-watching) veya problemlili dizi izleme tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de görülen ve fiziksel, ruhsal, sosyal, kültürel, mesleki ve akademik birçok sorunlara yol açan bir durumken, dizi izleme nedenleri ve motivasyon kaynaklarının belirlenmesinin, problemlili dizi izleme düzeylerinin ve belirtilerinin ortaya konulmasının, sorunun önlenmesi için belirleyici olacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada Flayelle, Canale, Vögele, Karila, Maurage & Billieux (2019) tarafından geliştirilen ve sonrasında 17 ülkede ve dokuz farklı dile (İspanyolca, Fransızca, İngilizce, Macarca, İtalyanca, Almanca, Arapça, Farsça ve Çince) uyarlanan (Flayelle vd., 2020) ölçeğin (“Watching TV Series Motives” and “Binge-watching Engagement and Symptoms” questionnaires) Türkçe formlarının geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının yapılması amaçlanmıştır. Böylece aşırı izleme veya problemlili dizi izleme davranışının doğası, belirleyicileri ve düzeyi belirlenebilir; önleyici ve iyileştirici düzenlemeler yapılabilir.

Yöntem

Bu çalışmada Flayelle vd., (2019) tarafından geliştirilen “Watching TV Series Motives Questionnaire (WTSMQ) ve Binge-Watching Engagement and Symptoms Questionnaire (BWESQ)” ölçeklerinin Türkçe formlarının geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır.

Çalışma Gurubu

Bu araştırma, son altı ayda düzenli olarak en az bir TV dizisini takip eden 18 yaş üstü bireylerle gerçekleştirilmiştir. Ölçeklerin uyarlanması sürecinde evrene ilişkin genellemelerde bulunmak amaçlanmadığı için, olasılık temelli olmayan örnekleme yöntemlerinden biri olan uygun örnekleme türü benimsenmiştir (Balcı, 2004). Uygun örnekleme yönteminde, katılımcılar kolay ulaşılan, araştırmaya uygun olan ve katılımda gönüllü olan bireylerden seçilmektedir (Gravetter ve Forzano, 2012). Bu araştırmada ölçeklerin uyarlama çalışmaları, 2019 yılında uygun örnekleme yöntemiyle ulaşılan 668 birey ile gerçekleştirilmiştir.

Ölçeklerin uyarlanması sürecinde iki araştırma grubu oluşturulmuştur. Birinci araştırma grubu Açımlayıcı Faktör Analizi için ulaşılan 358 bireyden; ikinci araştırma grubu

Dizi İzleme Nedenleri Ölçeği ile Problemlili Dizi İzleme ve Belirtileri Ölçeği'nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

ise Doğrulayıcı Faktör Analizi için ulaşılan 310 bireyden oluşmaktadır. Araştırma gruplarındaki katılımcıların özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırma grubunun özellikleri

Sosyo-demografik Değişkenler		Birinci Araştırma Grubu (n= 358)	İkinci Araştırma Grubu (n=310)
Yaş	Ortalama (Ss);	24.0 (7.77);	24.6 (7.4);
	Yaş aralığı	18-62	18-50
Cinsiyet	Kadın (%)	71.8	82.3
	Erkek (%)	28.2	17.7
Çalışma	Öğrenci (%)	77.9	81
Durumu	Aktif çalışan (%)	19	12.9
	İşsiz (%)	2.8	5.2
	Emekli (%)	0.3	1
İlişki	Bekâr (%)	60.1	55.2
Durumu	İlişkisi var (%)	25.4	24.8
	Evli (%)	14.5	20

Tüm katılımcıların (n=668) %76,6'sı (n=512) kadın ve %23,4'ü (n=156) erkektir. Araştırmaya katılan bireylerin %57,8'i bekâr (n=389), %17,1'i evli (n=114) ve %25,1'inin ilişkisi vardır (n=168). Öğrenciler örneklem grubunun %79,3'ünü (n=530), aktif çalışanlar %16,2'sini (n=108), işsiz olanlar %3,9'unu (n=26) ve emekliler %0,6'sını (n=4) oluşturmaktadır. Katılımcıların %41,3'ü son altı aydır bir TV dizisini, %32,8'i iki TV dizisini, %25,9'u üç ve daha fazla TV dizisini takip etmektedir. Katılımcıların yaşları 18 ile 62 arasındadır ve yaş ortalaması ise 24.30 (Ss=7.62)'dur.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada Dizi İzleme Nedenleri Ölçeği, Problemlili Dizi İzleme ve Belirtileri Ölçeği ve Kısa Semptom Envanteri kullanılmıştır.

Dizi İzleme Nedenleri Ölçeği (DİNÖ). Flayelle vd. (2019) tarafından geliştirilen ölçek (Watching TV Series Motives Questionnaire-WTSMQ) bireyleri TV dizilerini izlemeye sevk eden motivasyon kaynaklarını belirlemeyi amaçlamaktadır. 18 yaş üstü ve son altı ayda en az bir TV dizisini düzenli takip eden 6556 kişiden toplanan veriler üzerinde geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. AFA ve DFA sonuçlarına göre dört faktörlü bu yapının dizi izleme nedenleri ile ilgili toplam varyansın %45'ini açıkladığı ve bu yapının kabul edilebilir uyum sergilediği belirlenmiştir. Dörtlü Likert tipi olan ölçekte “1 (hiç), 2 (çok az), 3 (kısmen) ve 4 (çoğunlukla)” seçenekleri bulunmaktadır. Toplam 22 madde yer alan ölçek, “Başa Çıkma, Zenginleştirme, Duygusal Gelişim ve Sosyal” alt boyutlarından oluşmaktadır. Özgün ölçeğin alt boyutlarının iç tutarlılık değerleri (Cronbach’s Alpha) sırasıyla .79, .70, .64 ve .67 olarak hesaplanmıştır (Flayelle vd., 2019).

Problemlili Dizi İzleme ve Belirtileri Ölçeği (PDİBÖ). Flayelle vd. (2019) tarafından geliştirilen ölçek (Binge-Watching Engagement and Symptoms Questionnaire- BWESQ), problemlili dizi izleme davranışını belirlemeyi amaçlamaktadır. 18 yaş üstü ve son altı ayda en az bir TV dizisini düzenli takip eden 5272 kişiden toplanan veriler üzerinde geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. AFA ve DFA sonuçlarına göre yedi faktörlü yapının toplam varyansın %47'sini açıkladığı ve bu yapının kabul edilebilir uyum sergilediği belirlenmiştir. Ölçek dörtlü Likert tipidir ve ölçekte “1 (hiç katılmıyorum), 2 (katılmıyorum), 3 (katılıyorum) ve 4 (tamamen katılıyorum)” seçenekleri bulunmaktadır. Toplam 40 madde yer alan ölçek, “Kontrol Kaybı, Etkileşim, Bağımlılık, Arzu-Tadını Çıkarma, Olumlu duygular, Aşırı izleme ve Zevki Koruma” alt boyutlarından oluşmaktadır. Özgün ölçeğin alt boyutlarının iç tutarlılık değerleri (Cronbach’s Alpha) sırasıyla .83, .79, .77, .75, .62, .79 ve .63 olarak hesaplanmıştır (Flayelle vd., 2019).

Kısa Semptom Envanteri (KSE). Ölçek (SCL-90-R) Derogatis (1992) tarafından geliştirilmiş; Türkçeye Hisli-Şahin ve Durak (1994) tarafından uyarlanmıştır. Beşli Likert tipi olan ölçekte toplam 53 madde bulunmaktadır. Her bir madde 0 (hiç) ile 4 (çok) arasında puanlanmakta, alt ölçeklerden alınan toplam puanların yüksekliği bireyin ruhsal belirtilerinin arttığına işaret etmektedir. Bireylerin ruhsal belirtilerini taramayı amaçlayan bu ölçekte “anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon ve hostilite” olarak adlandırılan beş alt boyut

bulunmaktadır. Ölçeğin alt boyutlarının iç tutarlılık değerleri (Cronbach's Alpha) .55 ile .86 arasındadır. Ölçeğin tamamından elde edilen iç tutarlılık katsayısı ise .96 olarak hesaplanmıştır (Hisli-Şahin ve Durak, 1994). Bu araştırmada ise sadece "Depresyon ve Anksiyete" alt ölçekleri kullanılmıştır. Ölçeğin alt boyutlarının iç tutarlılık değerleri (Cronbach's Alpha) sırasıyla .89 ve .90 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Toplanması

Ölçeğin uyarlanması sürecinde ilk olarak ölçeği geliştiren araştırmacılardan mail aracılığıyla Türkçeye uyarlama izni alınmıştır. Veriler, 2019 yılında 18 yaş üstü bireylerden gönüllülükleri doğrultusunda yüz yüze ve google form aracılığıyla toplanmıştır. Ölçek uygulaması yaklaşık 15 dakika sürmüştür.

Dilsel Eşdeğerlik Çalışmaları

Dizi İzleme Nedenleri Ölçeği ile Problemlili Dizi İzleme ve Belirtileri Ölçeği'nin Türkçeye çevirisi araştırmacılar tarafından ayrı ayrı yapılmıştır. Ardından bu çeviriler karşılaştırılmış; her bir maddeyi en iyi açıkladığı düşünülen Türkçe ifadeler belirlenmiştir. Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik alanında uzman iki akademisyen tarafından ölçeklerin İngilizce ve Türkçe formları gözden geçirilmiştir. Anlam ve dil bilgisi açısından gerekli düzenlemeler bir Türkçe öğretmeni tarafından yapılmıştır. Çeviri sonrası gerekli düzenlemeler üzerinde görüşülerek ölçeklerin Türkçe formları uygulamaya hazır hale getirilmiştir. İngilizce Öğretmenliği 4. sınıf öğrencilerden 20 kişilik bir gruba İngilizce ve Türkçe formlar araştırmacılar tarafından uygulanarak ölçeklerin dil geçerliliği çalışmaları yapılmıştır. İlk olarak İngilizce formların uygulandığı gruba, bir hafta sonra Türkçe formlar uygulanmıştır. DİNÖ'nün Türkçe ve İngilizce formlarındaki maddelerin arasındaki korelasyon katsayıları .40 ile .81 arasındadır. PDİBÖ'nün Türkçe ve İngilizce formlarındaki maddelerin arasındaki korelasyon katsayıları ise .48 ile .94 arasındadır. Türkçe ve İngilizce formlarından alınan toplam puanların arasındaki korelasyon katsayısı DİNÖ için .85 ($p<.001$) ve PDİBÖ için .93 ($p<.001$) olarak bulunmuştur. Çeviri ve dilin anlaşılabilirliği ile ilgili çalışmaların sonucunda ölçeklerin Türkçe çevirisinin özgün ölçekle uyumlu olduğu kabul edilmiştir.

Verilerin Analizi

Ölçeklerin Türkçe formlarının yapı geçerliğini test etmek amacıyla ilk olarak DFA yapılmış; ancak model veri uyumunun sağlanmadığı görülerek Türkçe formlarının faktör yapısının AFA ile incelenmesine karar verilmiştir. Ölçeklerin faktör analizine uygunluğu Bartlett Sphericity testi ve Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ile incelenmiş; KMO örneklem uygunluk katsayısı DİNÖ için .904 ve PDİBÖ için .960; Bartlett Sphericity testi χ^2 değeri ise DİNÖ için 3220.799 ($p < .001$) ve PDİBÖ için 7430.538 ($p < .001$) bulunmuştur. KMO değeri .60'dan yüksek ve Bartlett testi anlamlı ise, verilerin faktör analizine uygun olduğu belirtilmektedir (Büyüköztürk, 2020). Ayrıca Bryman ve Cramer (2011) faktör analizi örneklem büyüklüğü için ölçekteki madde sayısının beş katı katılımcının yeterli olduğunu belirtmektedir. Buna göre bu çalışmadaki verilerin Açıklayıcı Faktör Analizi yapmaya uygun olduğu ve örneklem büyüklüğünün yeterli olduğu görülmektedir.

Ölçeklerin faktör yapısını belirlemek amacıyla temel eksen faktör analizi (principal axis factoring) kullanılarak Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır. Ölçek geliştirme sürecinde SPSS'te yapılan analizlerde faktörleri belirlemede daha güvenilir olduğu için temel eksen faktör analizi önerilmektedir (Field, 2013). AFA sonucuna göre oluşturulan modeli test etmek için, Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. DFA ile kuramsal yapıya uygun olarak geliştirilen ölçme aracından elde edilen veriler doğrultusunda, söz konusu yapının doğrulanıp doğrulanmadığı test edilir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2018). DFA öncesinde Mardia'nın çok değişkenli normallik testi yapılarak verilerin normal dağılmadığı görülmüştür. Bu nedenle çok yönlü uç değerlerin belirlenmesi Mahalonobis uzaklığı değeri kullanılarak yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda .001 değerinin üzerinde değere sahip olan verilerin analiz dışında kalması uygun olarak kabul edilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2020). Bu görüş doğrultusunda uç değerlerde olan dokuz veri çıkartılarak tekrar çok değişkenli normallik testi yapılmış ve normal dağıldığı görülmüştür. Ayrıca verilerin basıklık (skewness) ve çarpıklık (kurtosis) değerleri hesaplanmıştır. Basıklık ve çarpıklık değerleri, -1,5 ile +1,5 arasında ise verilerin normal dağıldığı kabul edilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2020). Dizi İzleme Nedenleri Ölçeği'ne ait verilerinin basıklık (.495) ve çarpıklık (-.009) değerleri ile Problemlili Dizi İzleme ve Belirtileri Ölçeğine ait verilerinin basıklık (.815) ve çarpıklık (.197) değerleri incelendiğinde, verilerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir.

Ardından DFA yapılmış ve yaygın olarak kullanılan uyum iyiliği indeksleri olan χ^2 , RMSEA, GFI, AGFI, NFI ve CFI değerleri (Sümer, 2000) yorumlanmıştır. DFA sonucunda elde edilen p değerinin .05'ten küçük olması (Çokluk vd., 2018); χ^2/sd değerinin 5'ten küçük olması (Kline, 2005); RMSEA değerinin .10'dan küçük olması (Tabachnick ve Fidell, 2020); GFI ve AGFI değerlerinin .90'dan büyük olması (Hooper, Caughlan ve Mullen, 2008); CFI ve NFI değerlerinin .90'dan büyük olması (Sümer, 2000) model veri uyumunun kabul edilebilir sınırlarda olduğunu göstermektedir. DFA sonucundan elde edilen p değerinin .05'ten büyük olması (Çokluk vd., 2018); χ^2/sd değerinin 3'ten küçük olması (Kline, 2005); RMSEA değerinin .05'ten küçük olması (Jöreskog ve Sörbom, 1993); GFI ve AGFI değerlerinin .95'ten büyük olması (Hooper vd., 2008); CFI ve NFI değerlerinin .95'ten büyük olması (Sümer, 2000) ise model veri uyumunun mükemmel uyum sınırlarında olduğunu göstermektedir.

Son olarak Cronbach's Alfa iç tutarlık katsayısı ve madde-toplam test korelasyonları ile ölçeklerin güvenirlilikleri incelenmiştir. Ölçeklerin alt boyutlarından alınan puanlar normal dağılım sergilediği için alt boyutlar arasındaki korelasyonu belirlemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerde dil eşdeğerlik, AFA, madde analizi ve güvenirlilik çalışmalarında SPSS 22.0; DFA uygulamasında ise AMOS 20.0 paket programından yararlanılmıştır.

Bulgular

Dizi İzleme Nedenleri Ölçeği'ne (DİNÖ) İlişkin Geçerlik ve Güvenirlilik Sonuçları

DİNÖ'nün Türkçe formunun yapı geçerliğini test etmek amacıyla ilk olarak DFA yapılmış; ancak model veri uyumunun sağlanmadığı görülerek Türkçe formun faktör yapısının AFA ile incelenmesine karar verilmiştir.

Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA)

Özgün formunda 22 maddeden oluşan ölçeğin Türkçe formunun faktör yapısını belirlemek için 358 bireyden elde edilen veriler üzerinde AFA ve Varimax dik döndürme yapılmıştır. Ölçekteki tüm maddelerin faktör yük değerlerinin .30'dan yüksek olduğu görülmüştür. Faktör yüklerinin 0.30'un üzerinde olması faktör yükünün belirgin olduğunu

göstergesidir (Kline, 1994). Her bir maddenin sadece tek faktörde yüksek değer verip vermediği incelenerek ve faktör yük değerlerinin alt boyutlardaki farkı .10'dan az olan maddeler çıkartılmıştır (Büyüköztürk, 2020). Buna göre üç madde çıkartılmış; kalan 19 madde ile tekrar AFA yapılmış ve özgün ölçekteki gibi dört faktörlü yapı elde edilmiştir. Bu dört faktör, dizi izleme nedenleri ile ilgili varyansın %58,47'sini açıklamaktadır. Açıklanan varyans oranının %40'ın üstünde olması sosyal bilimlerde yeterli kabul edilmektedir (Karagöz, 2016). Bu bağlamda ölçeğin toplam varyansın %58,47'sini açıklamasının yeterli olduğu söylenebilir. Birinci faktör dizi izleme nedenlerine ait varyansın %32.10'unu; ikinci faktör %11.86'sını; üçüncü faktör %8,79'unu ve dördüncü faktör ise %5,7'sini açıklamaktadır. Maddelerin faktör yük değerleri .461 ile .815 arasındadır (Bkz. Tablo 2).

Tablo 2. DİNÖ'ye ait maddelerin faktör yükleri

Madde no	1.Faktör	2.Faktör	3.Faktör	4.Faktör
4	.557			
6	.760			
10	.833			
14	.733			
15	.667			
17	.636			
19	.662			
3		.715		
7		.648		
11		.686		
13		.695		
16		.815		
1			.698	
9			.567	

Tablo 2 Devamı. DİNÖ'ye ait maddelerin faktör yükleri

Madde no	1.Faktör	2.Faktör	3.Faktör	4.Faktör
12			.762	
18			.702	
2				.797
5				.595
8				.461
Özdeğer	6.099	2.255	1.672	1.084
Varyans	%32,10	%11,86	%8,79	%5,70
Toplam Varyans: %58,47				

Son olarak ilgili alanyazın ve faktörlerde yer alan maddeler dikkate alınarak, faktörler özgün ölçekteki gibi adlandırılmıştır. Birinci faktör “Başa Çıkma” (7 madde), ikinci faktör “Zenginleştirme” (5 madde), üçüncü faktör “Sosyal” (4 madde) ve dördüncü faktör “Duygusal Gelişim” (3 madde) olarak adlandırılmıştır.

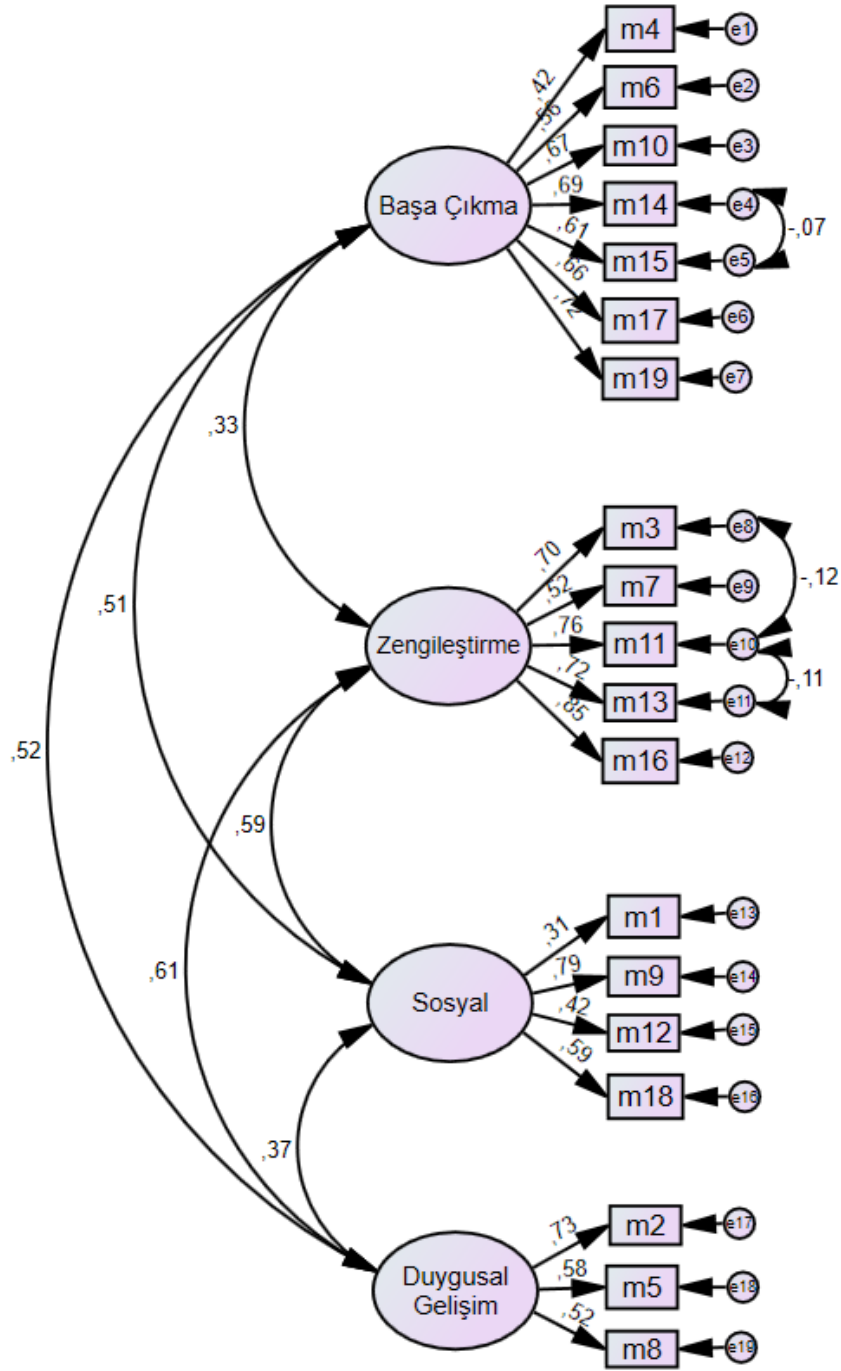
Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA)

AFA sonucunda elde edilen dört faktörlü modeli test etmek için, 19 maddelik ölçek 319 bireye tekrar uygulanmıştır. Toplanan veriler üzerinde yapılan çok değişkenli normallik testi sonrasında uç değerlere sahip olan dokuz veri çıkartılarak 310 veri üzerinde DFA yapılmıştır.

DFA sonucunda uyum iyiliği indeksleri $\chi^2/sd= 2.7$, $p= .00$, $RMSEA= .07$, $GFI= .88$, $AGFI= .84$, $NFI= .80$ ve $CFI= .86$ olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlara göre GFI, AGFI, NFI ve CFI değerlerinin kabul edilebilir değer aralıklarında olmadığı görülmüştür. Bu sebeple modelde bazı modifikasyonların yapılmasına karar verilmiştir. DFA sonucunda modelin uyum indeksleri kabul edilebilir değer aralıklarında değilse ilgili kuramsal bilgiler doğrultusunda modifikasyonların yapılabileceği belirtilmektedir. Yapılabilecek

modifikasyonlardan biri ise aynı faktöre ait maddelerin hata terimlerinin ilişkilendirilmesidir (Çokluk vd., 2018). Bu doğrultuda Dizi İzleme Nedenleri Ölçeği için kurulan modelde kuramsal yapı ile uyumlu bazı modifikasyonlar yapılmıştır. Her bir modifikasyon sırayla yapılmış ve üç modifikasyondan sonra uyum değerlerinin kabul edilebilir aralıkta olduğu belirlenmiştir. İlk olarak “Zenginleştirme” alt boyutunda yer alan maddelere ilişkin 8. ve 10. hata terimleri ilişkilendirilmiştir. Modelde yapılan ikinci modifikasyon “Başa Çıkma” boyutunda yer alan maddelere ilişkin 4. ve 5. hata terimlerinin ilişkilendirilmesidir. Üçüncü modifikasyonda ise “Zenginleştirme” alt boyutunda yer alan maddelere ilişkin 10. ve 11. hata terimleri ilişkilendirilmiştir. Yapılan bu modifikasyonlarda hata terimleri ilişkilendirilen maddeler aynı boyutta yer almaktadır. Bu nedenle yapılan modifikasyonların kuramsal açıklamalara uygun görülmektedir.

Modifikasyonlar sonucu elde edilen modelin istatistiksel uyumuna ilişkin ölçüm sonuçlarına göre $\chi^2/sd= 1.6$, $p= .00$, $RMSEA= .04$, $GFI= .93$, $AGFI= .90$, $NFI= .89$ ve $CFI= .95$ olduğu; modelin kabul edilebilir ve iyi uyum sınırları içerisinde olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda ölçeğe ilişkin dört faktörlü model doğrulanmıştır. Şekil 1’de Dizi İzleme Nedenleri Ölçeği’ne ilişkin dört faktörlü model sunulmuştur.

Şekil 1. DİNÖ'ye İlişkin Dört Faktörlü Model

Ölçeğin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Ölçeğin güvenirliliğini incelemek amacıyla madde-toplam test korelasyonları ve Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır. Madde-toplam test korelasyon

katsayısının .30'dan yüksek olması, maddenin ayırt ediciliğinin yeterli olduğunu yani, ölçmesi beklenen özelliği yeterli derecede ölçtüğünün göstermektedir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2019). Bu uyarılama çalışmasında madde-toplam test korelasyonları .325 ile .657 arasındadır (Bkz. Tablo 3). Bu nedenle, ölçekteki tüm maddelerin ayırt ediciliğinin yeterli olduğu görülmektedir.

Ölçeğin alt boyutlara ilişkin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları “Başa Çıkma” için .86, “Zenginleştirme” için .81, “Sosyal” için .68 ve “Duygusal Gelişim” için .60 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin tamamının Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı ise .86’dır. Bu sonuçlara göre Dizi İzleme Nedenleri Ölçeği’nin güvenilirliğinin yeterli düzeyde olduğunu söylenebilir.

Tablo 3. DİNÖ’ye ait madde- toplam test korelasyonları

Madde No	Madde- Toplam Test Korelasyonları
1	.325
2	.498
3	.482
4	.429
5	.457
6	.582
7	.397
8	.561
9	.580
10	.619
11	.654
12	.371
13	.578
14	.657

Tablo 3 Devamı. DİNÖ'ye ait madde- toplam test korelasyonları

Madde No	Madde- Toplam Test Korelasyonları
15	.610
16	.647
17	.606
18	.533
19	.613

Problemlili Dizi İzleme ve Belirtileri Ölçeği'ne (PDİBÖ) İlişkin Geçerlik ve Güvenirlik Sonuçları

PDİBÖ'nün Türkçe formunun yapı geçerliğini test etmek amacıyla ilk olarak DFA yapılmış; ancak model veri uyumunun sağlanmadığı görülerek Türkçe formun faktör yapısının AFA ile incelenmesine karar verilmiştir.

Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA)

Özgün formunda 40 maddeden oluşan ölçeğin Türkçe formunun faktör yapısını belirlemek için 358 bireyden elde edilen veriler üzerinde AFA ve Varimax dik döndürme yapılmıştır. Maddelerin özgün ölçekten farklı olarak dört faktörde toplandığı görülmüştür. Tek faktörde yüksek değer vermeyen ve faktör yük değerlerinin alt boyutlardaki farkı .10'dan az olan altı madde çıkartılmıştır. Kalan maddeler ile tekrar AFA yapılmış ve faktör yük değerlerinin alt boyutlardaki farkı .10'dan az olan üç madde daha çıkartılmıştır. Kalan 31 madde ile yapılan AFA sonucuna göre ölçeğin Türkçe formunun dört faktörden oluştuğu ve ölçekteki tüm maddelerin faktör yük değerlerinin .30'dan yüksek olduğu görülmüştür. Bu dört faktör toplam varyansın %55,12'sini açıklamaktadır. Birinci faktör problemlili dizi izleme ve belirtilerine ait varyansın %39,47'sini; ikinci faktör %7,35'ini; üçüncü faktör %4,35'ini; dördüncü faktör ise %3,94'ünü açıklamaktadır. Maddelerin faktör yük değerleri .454 ile .803 arasındadır (Bkz. Tablo 4).

Tablo 4. PDİBÖ'ye ait maddelerin faktör yükleri

Madde no	1.Faktör	2.Faktör	3.Faktör	4.Faktör
4	.599			
8	.722			
9	.706			
11	.564			
12	.622			
13	.698			
14	.741			
16	.742			
17	.733			
19	.530			
20	.772			
21	.585			
22	.556			
23	.729			
24	.687			
25	.720			
27	.601			
30	.542			
1		.803		
2		.651		
3		.454		
5		.712		
7		.565		

Tablo 4 Devamı. PDİBÖ'ye ait maddelerin faktör yükleri

Madde no	1.Faktör	2.Faktör	3.Faktör	4.Faktör
18		.700		
6			.568	
15			.699	
26			.683	
29			.738	
10				.752
28				.492
31				.779
Özdeğer	12.237	2.279	1.350	1.223
Varyans	%39,47	%7,35	%4,35	%3,94
Toplam Varyans: %55,12				

Son olarak ilgili alanyazın ve faktörlerde yer alan maddeler dikkate alınarak, birinci faktör "Kontrol Kaybı" (18 madde), ikinci faktör "Tadını Çıkarma" (6 madde), üçüncü faktör "Olumlu Duygular" (4 madde) ve dördüncü faktör "Zevki Koruma" (3 madde) olarak adlandırılmıştır.

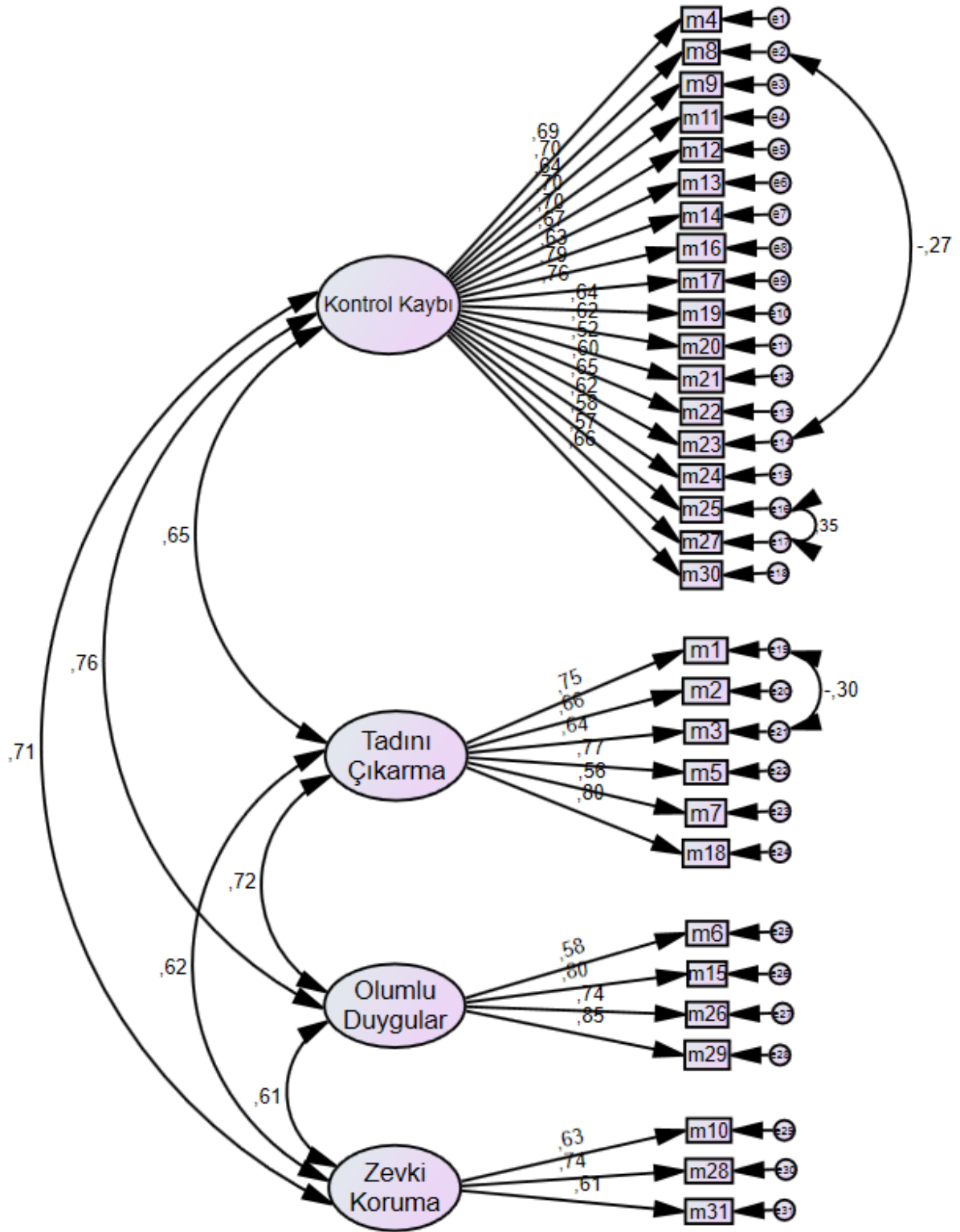
Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

AFA sonucunda elde edilen dört faktörlü modeli test etmek için, 31 maddelik ölçek 319 bireye tekrar uygulanmıştır. Toplanan veriler üzerinde yapılan çok değişkenli normallik testi sonrasında uç değerlere sahip olan dokuz veri çıkartılarak 310 veri üzerinde DFA yapılmıştır.

DFA sonucunda uyum iyiliği indeksleri $\chi^2/sd= 2.2$, $p= .00$, $RMSEA= .06$, $GFI= .83$, $AGFI= .80$, $NFI= .82$ ve $CFI= .89$ olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlara göre GFI, AGFI, NFI ve

CFI değerlerinin kabul edilebilir değer aralıklarında olmadığı görülmüştür ve kurulan modelde kuramsal yapı ile uyumlu bazı modifikasyonlar yapılmıştır. Yapılabilecek modifikasyonlardan biri aynı faktöre ait maddelerin hata terimlerinin ilişkilendirilmesidir; bu modifikasyonların sırayla yapılması ve en fazla üç tane modifikasyon yapılması gerekmektedir (Çokluk vd., 2018). Bu doğrultuda ilk olarak “Kontrol Kaybı” alt boyutunda yer alan maddelere ilişkin 16. ve 17. hata terimleri ilişkilendirilmiştir. Modelde yapılan ikinci modifikasyon yine “Kontrol Kaybı” boyutunda yer alan maddelere ilişkin 2. ve 14. hata terimlerinin ilişkilendirilmesidir. Üçüncü modifikasyonda ise “Tadını Çıkarma” alt boyutunda yer alan maddelere ilişkin 19. ve 21. hata terimleri ilişkilendirilmiştir. Hata terimleri ilişkilendirilen maddeler aynı boyutta yer aldığı için yapılan bu modifikasyonların kuramsal açıklamalara uygun olduğu söylenebilir.

Modifikasyonlar sonucu elde edilen modelin istatistiksel uyumuna ilişkin ölçüm sonuçlarına göre $\chi^2/sd= 1.5$, $p= .00$, $RMSEA= .04$, $GFI= .90$, $AGFI= .86$, $NFI= .89$ ve $CFI= .96$ olduğu; modelin kabul edilebilir ve iyi uyum sınırları içerisinde olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda ölçeğe ilişkin dört faktörlü model doğrulanmıştır. Şekil 2’de Problemlili Dizi İzleme ve Belirtileri Ölçeği’ne ilişkin dört faktörlü model sunulmuştur.

Şekil 2. PDİBÖ'ye İlişkin Dört Faktörlü Model

Ölçeğin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Ölçeğin güvenirlğini incelemek amacıyla madde-toplam test korelasyonları ve Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır. Bu uyarlama çalışmasında madde-toplam test korelasyonları .503 ile .754 arasındadır (Bkz. Tablo 5). Madde-toplam test korelasyon katsayısının .30'dan yüksek olması (Büyüköztürk vd., 2019) nedeniyle, ölçekteki tüm maddelerin ayırt ediciliğinin yeterli olduğu görülmektedir.

Ölçeğin alt boyutlara ilişkin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları “Kontrol Kaybı” için .94, “Tadını Çıkarma” için .85, “Olumlu Duygular” için .82 ve “Zevki Koruma” için .73 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin tamamının Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı ise .95'tir. Bu sonuçlara göre Problemlü Dizi İzleme ve Belirtileri Ölçeği'nin güvenirlliğinin yeterli düzeyde olduğunu söylenebilir.

Tablo 5. PDİBÖ'ye ait madde- toplam test korelasyonları

Madde No	Madde- Toplam Test Korelasyonları
1	.530
2	.599
3	.649
4	.692
5	.601
6	.531
7	.606
8	.687
9	.661
10	.503
11	.753
12	.651
13	.721

Tablo 5 Devamı. PDİBÖ'ye ait madde- toplam test korelasyonları

Madde No	Madde- Toplam Test Korelasyonları
14	.666
15	.696
16	.748
17	.754
18	.667
19	.706
20	.610
21	.608
22	.657
23	.665
24	.689
25	.594
26	.633
27	.559
28	.584
29	.694
30	.688
31	.609

Ölçekler Arasındaki Korelasyonlar

Ölçeklerden alınan toplam puanların ve alt boyutlardan alınan puanların birbiriyle ilişkilerini belirlemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı korelasyon analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 6 'da verilmiştir.

Tablo 6. Ölçekler arasındaki korelasyon katsayıları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Depresyon (1)	1											
Anksiyete (2)	.803*	1										
Toplam DİNÖ (3)	.390*	.357*	1									
Baş Çıkma (4)	.431*	.376*	.822*	1								
Zenginleştirme (5)	.137*	.140*	.728*	.290*	1							
Sosyal (6)	.269*	.270*	.648*	.424*	.420*	1						
Duygusal Gelişim (7)	.262*	.234*	.683*	.457*	.408*	.286*	1					
Toplam PDİBÖ (8)	.438*	.425*	.705*	.631*	.393*	.544*	.494*	1				
Kontrol Kaybı (9)	.452*	.450*	.637*	.606*	.314*	.420*	.521*	.945*	1			
Tadını Çıkarma (10)	.301*	.301*	.568*	.468*	.337*	.581*	.300*	.808*	.617*	1		
Olumlu Duygular (11)	.288*	.243*	.645*	.568*	.424*	.539*	.297*	.793*	.650*	.656*	1	
Zevki Koruma (12)	.320*	.290*	.502*	.383*	.339*	.371*	.426*	.694*	.593*	.506*	.458*	1

*p<.001

Dizi İzleme Nedenleri Ölçeği'nin (DİNÖ) alt boyutları olan "Baş Çıkma, Zenginleştirme, Sosyal, Duygusal Gelişim" alt boyutlarının ölçekten alınan toplam puan ile korelasyon katsayıları sırasıyla .822, .728, .648 ve .683 (p<.001) olarak hesaplanmıştır. Problemlili Dizi İzleme ve Belirtileri Ölçeği'nin (PDİBÖ) alt boyutları olan "Kontrol Kaybı, Tadını Çıkarma, Olumlu Duygular, Zevki Koruma" alt boyutlarının ölçekten alınan toplam puan ile korelasyon katsayıları ise sırasıyla .945, .808, .793 ve .694 (p<.001) olarak hesaplanmıştır. Buna göre ölçeklerin alt boyutları ile ölçeklerin toplam puanları arasında

pozitif yönde güçlü ilişkiler olduğu belirlenmiştir. KSE'nin "Depresyon ve Anksiyete" alt boyutları ile DİNÖ toplam puanları arasındaki korelasyonlar sırasıyla .390 ve .357'dir ($p<.001$). "Depresyon ve Anksiyete" alt boyutları ile PDİBÖ toplam puanları arasındaki korelasyonlar ise sırasıyla .438 ve .425'tir ($p<.001$). Buna göre hem dizi izleme nedenlerinin hem de problemlili dizi izlemenin depresyon ve anksiyete ile arasında pozitif yönde orta düzeyde ilişkiler olduğu görülmektedir. Son olarak DİNÖ ve PDİBÖ toplam puanları arasındaki korelasyon katsayısı .705 ($p<.001$) olarak hesaplanmıştır. Buna göre dizi izleme nedenleri ile problemlili dizi izleme arasında ise pozitif yönde güçlü bir ilişki bulunmaktadır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışma Dizi İzleme Nedenleri Ölçeği ile Problemlili Dizi İzleme ve Belirtileri Ölçeği'nin Türkçe formlarının geçerlik ve güvenilirliğini incelemek amacıyla yapılmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları sonuçlarına göre, bireylerin TV dizilerini izlemeye sevk eden motivasyon kaynaklarını belirlemede Dizi İzleme Nedenleri Ölçeği'nin; bireylerin problemlili dizi izleme alışkanlıklarını ve belirtilerini ölçmede ise Problemlili Dizi İzleme ve Belirtileri Ölçeği'nin güvenilir ve geçerli birer ölçme aracı olduğu belirtilebilir.

Dizi İzleme Nedenleri Ölçeği'nin (DİNÖ) Türkçe formunda toplam 19 madde bulunmaktadır. Ölçekte "Başa Çıkma (7 madde), Zenginleştirme (5 madde), Sosyal (4 madde) ve Duygusal Gelişim (3 madde)" olmak üzere dört alt boyut bulunmaktadır. DİNÖ'nün Türkçe formu, orijinal ölçek ile benzer faktör yapısına sahip olmakla birlikte orijinal ölçekte yer alan maddelerden üç tanesi Türkçe formda yer almamaktadır. Ölçek uyarlama çalışmalarında ölçeğe ilişkin faktör yapısının ve boyutlarının belirlenerek yapı geçerliğinin incelenmesi önerilmektedir (Cüm ve Koç, 2012). Büyüköztürk (2020), her bir maddenin sadece tek faktörde yüksek değer verip vermediği incelenerek ve faktör yük değerlerinin alt boyutlardaki farkı .10'dan az olan maddelerin çıkarılmasını önermektedir. Bu doğrultuda ölçeğin Türkçe formunun yapı geçerliğini sağlayabilmek amacıyla üç madde çıkarılmıştır. AFA sonucunda elde edilen dört faktör, toplam varyansın %58,47'sini açıklamaktadır. Maddelerin faktör yükleri .461 ile .815 arasındadır. Uyum ölçüt sonuçlarına

göre ($\chi^2/sd= 1.6$, $p= .00$, $RMSEA= .04$, $GFI= .93$, $AGFI= .90$, $NFI= .89$ ve $CFI= .95$), modelin kabul edilebilir ve iyi uyum sınırları içerisinde olduğu görülmektedir. Madde-toplam test korelasyonları .325 ile .657 arasındadır ve ölçeğin iç tutarlılık (Cronbach Alpha) katsayısı .86'dır. DİNÖ'de yer alan "Başa Çıkma" boyutunda "Zaman geçirmek ve can sıkıntısından kurtulmak için TV dizileri izlerim"; "Zenginleştirme" boyutunda "Yeni bir dil öğrenmek veya o dile aşina olmak için TV dizileri izlerim"; "Sosyal" boyutunda "Arkadaşlarımın çoğu izlediği için onlarla bağlantımın kopmaması amacıyla TV dizileri izlerim" ve "Duygusal Gelişim" boyutunda "Bana verdiği heyecan ya da coşku gibi güçlü duyguları hissetmek için TV dizileri izlerim" gibi ifadeler yer almaktadır. Dörtlü Likert tipi olan ölçekte "1 (hiç), 2 (çok az), 3 (kısmen) ve 4 (çoğunlukla)" seçenekleri bulunmaktadır. Ölçekte ters puanlanan madde yoktur. Her bir alt boyuttan alınan puanlar ayrı ayrı hesaplanabileceği gibi ölçekten toplam puan da elde edilebilmektedir. Ölçekten 19-76 arasında puan alınabilmekte; ölçekten alınan toplam puanın yüksek olması, bireyleri dizi izlemeye iten nedenlerin çokluğuna işaret etmektedir.

Problemlili Dizi İzleme ve Belirtileri Ölçeği'nin (PDİBÖ) Türkçe formunda toplam 31 madde bulunmaktadır. Ölçekte "Kontrol Kaybı (18 madde), Tadını Çıkarma (6 madde), Olumlu Duygular (4 madde), Zevki Koruma (3 madde)" olmak üzere dört alt boyut bulunmaktadır. PDİBÖ'nün Türkçe formunun orijinal ölçekten farklı faktör yapısına sahip olduğu ve orijinal formda yer alan maddelerden dokuz tanesinin Türkçe formda yer almadığı görülmektedir. Psikolojik değişkenlerin çoğunun kültüre bağlı olması nedeniyle farklı hedef gruplara yönelik yapılan uyarılama çalışmalarında, ölçeğin faktör yapısının, isimlendirmenin ve puanlamanın orijinal formdan farklı olabileceği belirtilmektedir (Erkuş, 2007). Bu doğrultuda mevcut çalışmada ölçeğin Türkçe formunun faktör yapısının farklı olmasının, geçerlik çalışmasının yapıldığı hedef grubun farklı özelliklerinden kaynaklandığı söylenebilir. Nitekim orijinal ölçekte yer alan bazı maddelerin Türkçe geçerlik çalışmasında istatistikî açıdan yeterli psikometrik özelliklere sahip olmadığı görülmüştür. Tek faktörde yüksek değer vermeyen maddelerin ölçekten çıkarılabileceği (Büyüköztürk, 2020) dikkate alınarak, dokuz maddenin çıkarılmasına karar verilmiştir. AFA sonucunda elde edilen dört faktör, toplam varyansın %55,12'sini açıklamaktadır. Maddelerin faktör yükleri .454 ile .803 arasındadır. Uyum ölçüt sonuçlarına göre ($\chi^2/sd= 1.5$, $p= .00$, $RMSEA= .04$, $GFI= .90$, $AGFI=$

.86, NFI= .89 ve CFI= .96), modelin kabul edilebilir ve iyi uyum sınırları içerisinde olduğu görülmektedir. Madde-toplam test korelasyonları .503 ile .754 arasındadır ve ölçeğin iç tutarlılık (Cronbach Alpha) katsayısı .95'tir. PDİBÖ'de yer alan "Kontrol Kaybı" boyutunda "Normalden daha fazla TV dizileri izlerim", "Tadını Çıkarma" boyutunda "En sevdiğim TV dizisini izlerken rahatsız edildiğimde sinirlenirim", "Olumlu Duygular" boyutunda "TV dizileri izlemek hayatımda eğlence ve zevk kaynağıdır" ve "Zevki Koruma" boyutunda "Sonraki birkaç bölüm hakkında bilgi verildiğinde, gerçekten sinirim bozulur" gibi ifadeler yer almaktadır. Dörtlü Likert tipi olan ölçekte "1 (hiç katılmıyorum), 2 (katılmıyorum), 3 (katılıyorum) ve 4 (tamamen katılıyorum)" seçenekleri bulunmaktadır. Ölçekte ters puanlanan madde yoktur. Her bir alt ölçekten alınan puanlar ayrı ayrı hesaplanabileceği gibi ölçekten toplam puan da elde edilebilmektedir. Ölçekten 31-124 arasında puan alınabilmekte; ölçekten alınan toplam puanın yüksek olması, bireylerin problemlili dizi izleme düzeyinin yüksekliğine işaret etmektedir.

Ayrıca dizi izleme nedenleri ile problemlili dizi izleme arasında ise pozitif yönde güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Ayrıca hem dizi izleme nedenlerinin hem de problemlili dizi izlemenin depresyon ve anksiyete ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmektedir.

Bu araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Ölçeğin çalışma grubunu 18 yaş üstü bireyler oluşturmaktadır. Bu bağlamda ölçeğin psikometrik özelliklerinin daha büyük örneklemeler üzerinde, farklı yaş gruplarında ve farklı klinik özellikleri olan bireylerde incelenmesinin yararlı olacağı söylenebilir.

Bu ölçekler, dizi izleme nedenleri ile problemlili dizi izleme davranışını ölçmekte; dizi bağımlılığını ölçmeyi amaçlamamaktadır. Bu bağlamda, ölçekten alınacak yüksek puanlar dizi izleme nedenlerini ve dizi izleme davranışlarının sağlıksız ve işlevsel olmayan bir durum sergilediğini göstermektedir. Sonuç olarak, gelecekteki çalışmalarda dizi izleme nedenleri ile problemlili dizi izleme davranışını belirlemek için kullanılacak geçerli ve güvenilir bir araç olduğu düşünülmektedir.

DİNÖ için örnek maddeler:

1. Zaman geçirmek ve can sıkıntısından kurtulmak için TV dizileri izlerim.
2. Yeni bir dil öğrenmek veya o dile aşina olmak için TV dizileri izlerim.

3. Arkadaşlarımın çoğu izlediği için onlarla bağlantımın kopmaması amacıyla TV dizileri izlerim.
4. Bana verdiği heyecan ya da coşku gibi güçlü duyguları hissetmek için TV dizileri izlerim.

PDİBÖ için örnek maddeler:

1. Normalden daha fazla TV dizileri izlerim.
2. En sevdiğim TV dizisini izlerken rahatsız edildiğimde sinirlenirim.
3. TV dizileri izlemek hayatımda eğlence ve zevk kaynağıdır.
4. Sonraki birkaç bölüm hakkında bilgi verildiğinde, gerçekten sinirim bozulur.

Kaynakça

- Balcı, A. (2004). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeleri*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Bryman, A., & Cramer, D. (2011). *Quantitative data analysis with IBM SPSS 17, 18 and 19*. Hove: Routledge.
- Büyüköztürk, Ş. (2020). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (27. baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Büyüköztürk, S., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, O. E., Karadeniz, S., & Demirel, F. (2019). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (27. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Çüm, S., & Koç, N. (2013). Türkiye’de psikoloji ve eğitim bilimleri dergilerinde yayımlanan ölçek geliştirme ve uyarlama çalışmalarının incelenmesi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 12 (24), 115-135.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. (5. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Davis, B. C. (2016). *The Netflix effect and defining binge-watching*. Poster session presented at the meeting of the Undergraduate Research Opportunities Program, Virginia Commonwealth Uni.
- Derogatis, L. R. (1992). *The Brief Symptom Inventory-BSI administration, scoring and procedures manual-II*. USA, Clinical Psychometric Research Inc.
- Dicle, A. N. (2019). Televizyon bağımlısı ilkökul öğrencilerinin bağımlılık düzeylerine motivasyonel görüşme psikoeğitim programının etkisi. *Milli Eğitim*, 48 (1), 665-684.

Dizi İzleme Nedenleri Ölçeği ile Problemlili Dizi İzleme ve Belirtileri Ölçeği'nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

- Exelmans, L., & Van den Bulck, J. (2017). Binge viewing, sleep, and the role of pre-sleep arousal. *Journal of Clinical Sleep Medicine*, 13(8), 1001–1008.
- Field, A. P. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. 4th. Edition). London: Sage.
- Flayelle, M., Canale, N., Vögele, C., Karila, L., Maurage, P., & Billieux, J. (2019). Assessing binge-watching behaviors: Development and validation of the “Watching TV Series Motives” and “Binge-watching Engagement and Symptoms” questionnaires. *Computers in Human Behavior*, 90, 26–36.
- Flayelle, M., [Castro-Calvo, J.](#), & [Vögele, C.](#) (2020). Towards a cross-cultural assessment of binge-watching: Psychometric evaluation of the “watching TV series motives” and “binge-watching engagement and symptoms” questionnaires across nine languages. *Computers in Human Behavior*, <https://doi.org/10.1016/j.chb.2020.106410>
- Flayelle, M., Maurage, P., & Billieux, J. (2017). Toward a qualitative understanding of binge-watching behaviors: A focus group approach. *Journal of Behavioral Addictions*, 6, 457-71.
- Gravetter, J. F., & Forzano, L. B. (2012). *Research methods for the behavioral sciences* (4th. Ed.). USA: Linda Schreiber-Ganster.
- Griffiths, M. (2005). A ‘components’ model of addiction within a biopsychosocial framework. *Journal of Substance Use*, 10(4), 191–197.
- Grøntved, A., & Hu, F. B. (2011). Television viewing and risk of type 2 diabetes, cardiovascular disease, and all-cause mortality: a meta-analysis. *JAMA*, 305(23), 2448-2455.
- Heatherton, T.F., & Baumeister, R.F. (1991). Binge eating as escape from self-awareness. *Psychological Bulletin*, 110 (1), 86-108.
- Hisli-Şahin, N., & Durak, A. (1994). Kısa Semptom Envanteri (Brief Symptom Inventory-BSI): Türk gençleri için uyarlanması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9 (31), 44–56.
- Hooper, D., Coughlan, J., & Mullen, M. R. (2008). Structural equation modeling: Guidelines for determining model fit. *Electronic Journal of Business Research Methods*, 6(1), 53-60.
- Jöreskog, K G., & Sörbom, D. (1993). LISREL 8: Structural Equation Modeling with the SIMPLIS Command Language. Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale, NJ.
- Karagöz, Y. (2016). *SPSS ve Amos23 uygulamalı istatistiksel analizler*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kline, P. (1994). *An easy guide to factor analysis*. New York: Routledge.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling* (2nd. Ed.). New York: Guilford.
- McIlwraith, R. D. (1998). I'm addicted to television": The personality, imagination, and TV watching patterns of self-identified TV addicts. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 42(3), 371-386.

- Mentzoni, R. A., Brunborg, G. S., Molde, H., Myrseth, H., Skouverøe, K. J. M., Hetland, J., & Pallesen, S. (2011). Problematic video game use: Estimated prevalence and associations with mental and physical health. *Cyberpsychology, Behavior & Social Networking, 14*(10), 591-596.
- Mikos, L. (2016). Digital media platforms and the use of tv content: Binge watching and video-on-demand in Germany. *Media and Communication, 4*(3), 154-161.
- Netflix Media Center, (2013). *Netflix declares binge watching is the new normal*. Retrieved from <https://pr.netflix.com/WebClient/getNewsSummary.do?newsId=496>
- Orosz, G., Bóthe, B., & Tóth-Király, I. (2016). The development of the Problematic Series Watching Scale (PSWS). *Journal of Behavioral Addictions, 5*(1), 144-150.
- Panda, S., & Pandey, S. C. (2017). Binge watching and college students: Motivations and outcomes. *Young Consumers, 18* (4), 425-438.
- RTÜK (2018). *Televizyon izleme eğilimleri araştırması- 2018*. Erişim: <https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/televizyonizlemeegilimleriarastirmasi2018.pdf>
- Shim, H., & Kim K. J. (2018) An exploration of the motivations for binge-watching and the role of individual differences. *Computers in Human Behavior, 82*, 94-100.
- Shirakawa, T., Iso, H., Yamagishi, K., [Yatsuya, H.](#), [Tanabe, N.](#), [Tamakoshi, A.](#) (2016). Watching television and risk of mortality from pulmonary embolism among Japanese men and women: The JACC study (Japan collaborative cohort). *Circulation, 134*(4), 355-357.
- Solis, L. (2014). *Expert analyzes students' Netflix usage*. Retrieved from www.dailytoreador.com/lavida/expert-analyzes-students-netflix-usage/article_0dfc194a-5412-11e4-9415-001a4bcf6878.html
- Sümer, N. (2000). Structural equality models: Basic concepts and sample applications. *Turkish Psychology Writings, 3*(6), 49-74.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2020). *Using multivariate statistics (Çok değişkenli istatistiklerin kullanımı)*. Çev. Ed. Mustafa Baloğlu (6.baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Vaterlaus, J. M., Spruance, L. A., Frantz, K., & Kruger, J. S. (2019). College student television binge watching: Conceptualization, gratifications, and perceived consequences. *The Social Science Journal, 56*, 470-479.
- Walton-Pattison, E., Dombrowski, S. U., & Presseau, J. (2018). Just one more episode: Frequency and theoretical correlates of television binge watching. *Journal of Health Psychology, 23*(1), 17-24.